

Suomalainen koulu - menestystarina?

"Hyvin menee vai meneekö sittenkään?"

TERVE-SOS 2007

Oulu 23.5.2007

Tutkimusprofessori Matti Rimpelä, Stakes

Terveyden edistämisen vertaistieto (TedBM) -hanke

Mistä on rakentunut PISA-menestys?

Miten veisimme sen Kiinaan?

- Yli sata vuotta suomalaista historiaa
- **Suomalaiset äidit**
- Helsingin suomalaisten peruskoulujen yläluokilla äidin koulutus selittää yli 70 % koulujen välisistä eroista
 - Valikoituminen!

Käsitteistä

- **Mikä on peruskoulu?**
- **Onko se "palvelua"**
 - "koulutuspalvelu"; "opetuspalvelu"?
- **Kuka on asiakas**
 - Oppilas
 - Vanhemmat
 - Opetuksen järjestäjä

Mikä on peruskoulun ydintehtävä?

- Opettaminen vai oppiminen

Jos ydintehtävä on oppiminen, kuka on **tärkein työntekijä?**

- **Oppilas!**

**Peruskoulua ei ole ensisijaisesti
palvelua, vaan
lapsen/nuoren kehitysyhteisö!**

Koululaeissa vahvistetaan kaksi perustehtävää:

- Oppimisen edistäminen
- Hyvinvoinnin edistäminen

**Erottamattomassa
vuorovaikutuksessa toisiinsa!**

Kouluterveyskyselyn tuloksia

- **Muodostettu summamuuttajat kuvaamaan**

- perheiden elinoloja ja
- koulukokemuksia

- **Jaettu kumpikin viidenneksiin**

- taulukoitu ristiin
- laskettu vaikeasti masentuneiden osuudet 25 ositteessa

Vaikea masentuneisuus, %		<i>Koulukokemukset</i>				
		<i>0 Huonot</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4 Hyvät</i>
<i>Perheolot</i>	<i>0 Huonot</i>	37 % (312)	12 % (943)	6 %	3 %	1 %
	<i>1</i>	22 % (696)	11 %	5 %	2 %	1 %
	<i>2</i>	19 %	8 %	3 %	1 %	1 %
	<i>3</i>	16 %	7 %	3 %	1 % (11576)	0,3 % (8518)
	<i>4 Hyvät</i>	9 %	5 %	2 %	1 % (6610)	0,2 % (5616)

Opiskeluhoolto

- **"Oppilas- ja opiskelija" huolto vanhentuneita**
 - Korostavat yksilötasoa, monet tehtävät yhteisöllisiä
 - Jakavat kahteen osaan, kun olisi korostettava jatkumoa
- **Opiskeluhoolto kattaa yhtenä käsitteenä koko koulutuksen**
 - Haasteena hajautuminen eri hallintokuntiin
 - Koulutuslait
 - Kansanterveyslaki
 - Lastensuojelulaki
- **Uusi "opiskeluhooltolaki"**

Opiskeluhoolto on kattokäsite

- **Koulussa on kahden kerroksen väkeä:**
 - Työsuojelu/työterveyshuolto työsuhteessa oleville
 - Opiskeluhoolto oppilaille
 - Työolot, yhteisön hyvinvointi
 - OPKY-toiminta = "oppimiskyvyn edistäminen"
 - **Opiskeluhoolto on oppilaiden työsuojelua/työterveyshuoltoa!**
- **Psykososiaaliset palvelut:**
 - sosiaalityö ja psykologitoiminta
- **Kouluruokailu**
- **Matkat ja majoitus**

Palataan kahteen perustehtävään:

Oppimisen edistäminen

- **Opetus**

- **Esim "Koulutuksen määrälliset tunnusluvut"**

Hyvinvoinnin edistäminen

- **Opiskeluhoolto**

- **Esim. "Opiskeluhoollon määrälliset tunnusluvut"**

Suomalainen menestystarina

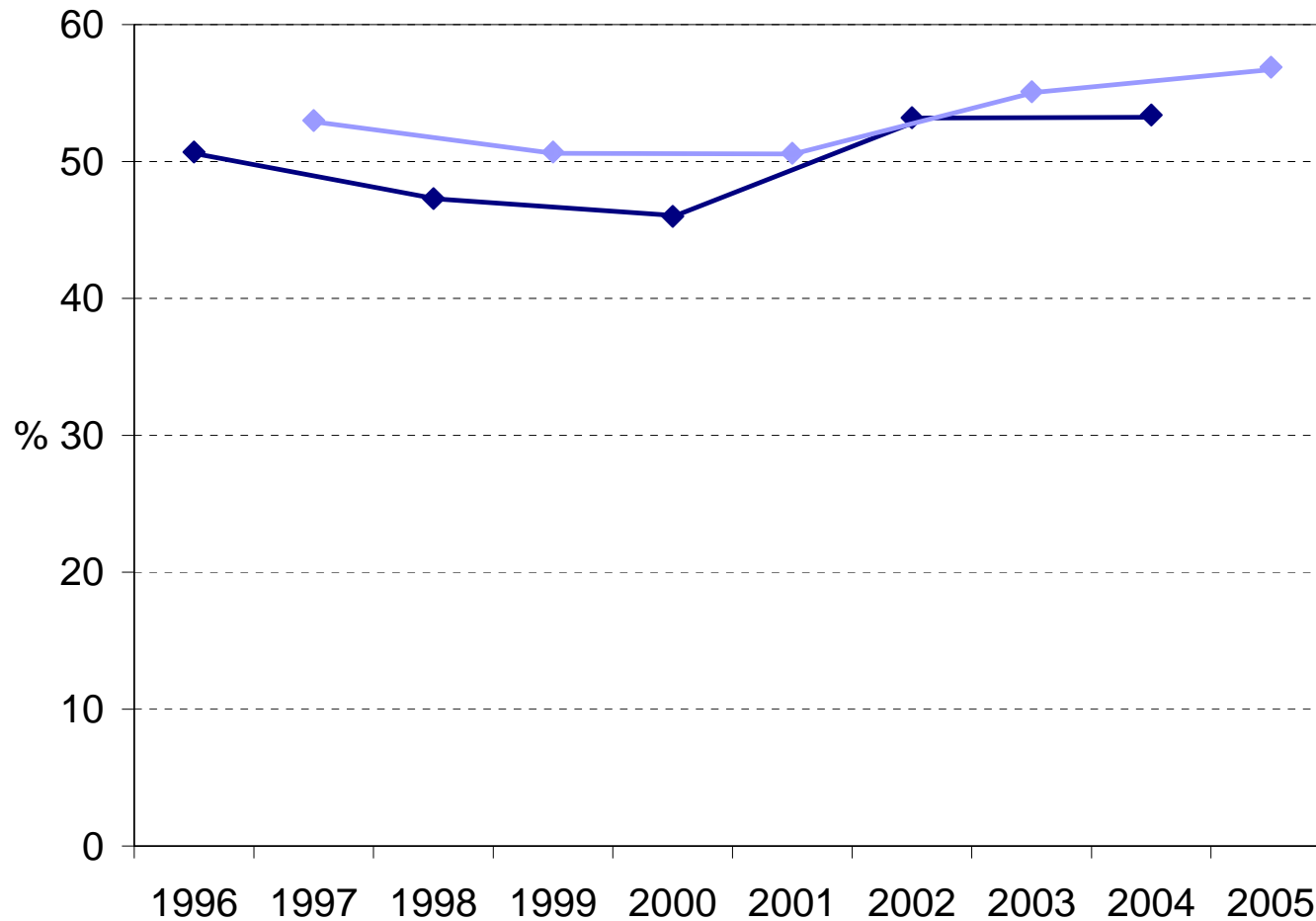
**Ei vain koulun,
vaan laajasti lasten ja nuorten
hyvinvoinnin menestystarina**

Miten koulussa menee?

Kolme indikaattoria kouluterveyskyselystä

- **Kouluhyvinvointi - summa kokemuksista**
 - opettaja/vertaissuhteet, tuki, yms.
- **Toistuva koulukiusaaminen**
 - kerran viikossa tai useammin
- **Nukahtamis- ja unihäiriöt**

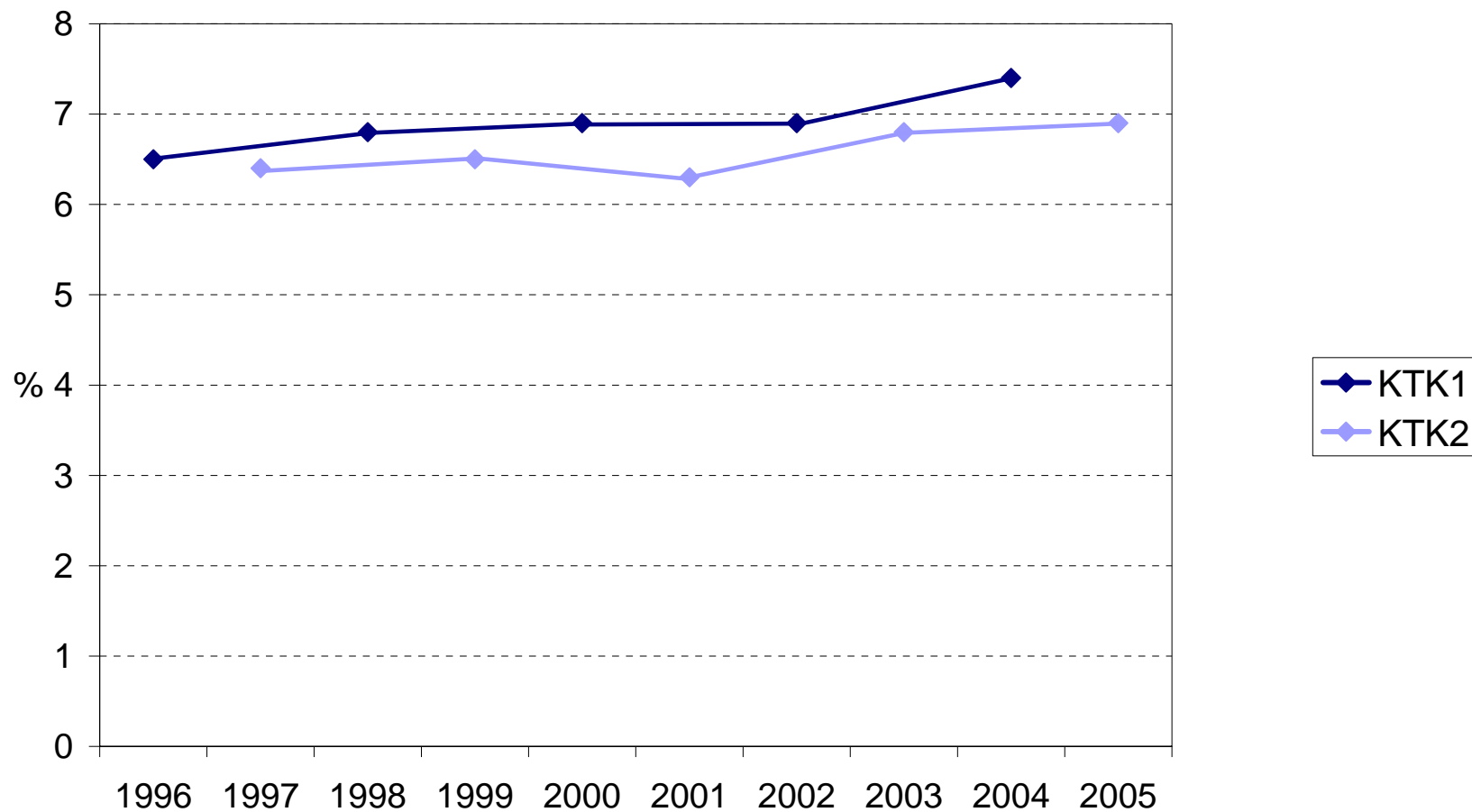
Koulutyö (3-4)

**Hyvinvoivien
osuus**

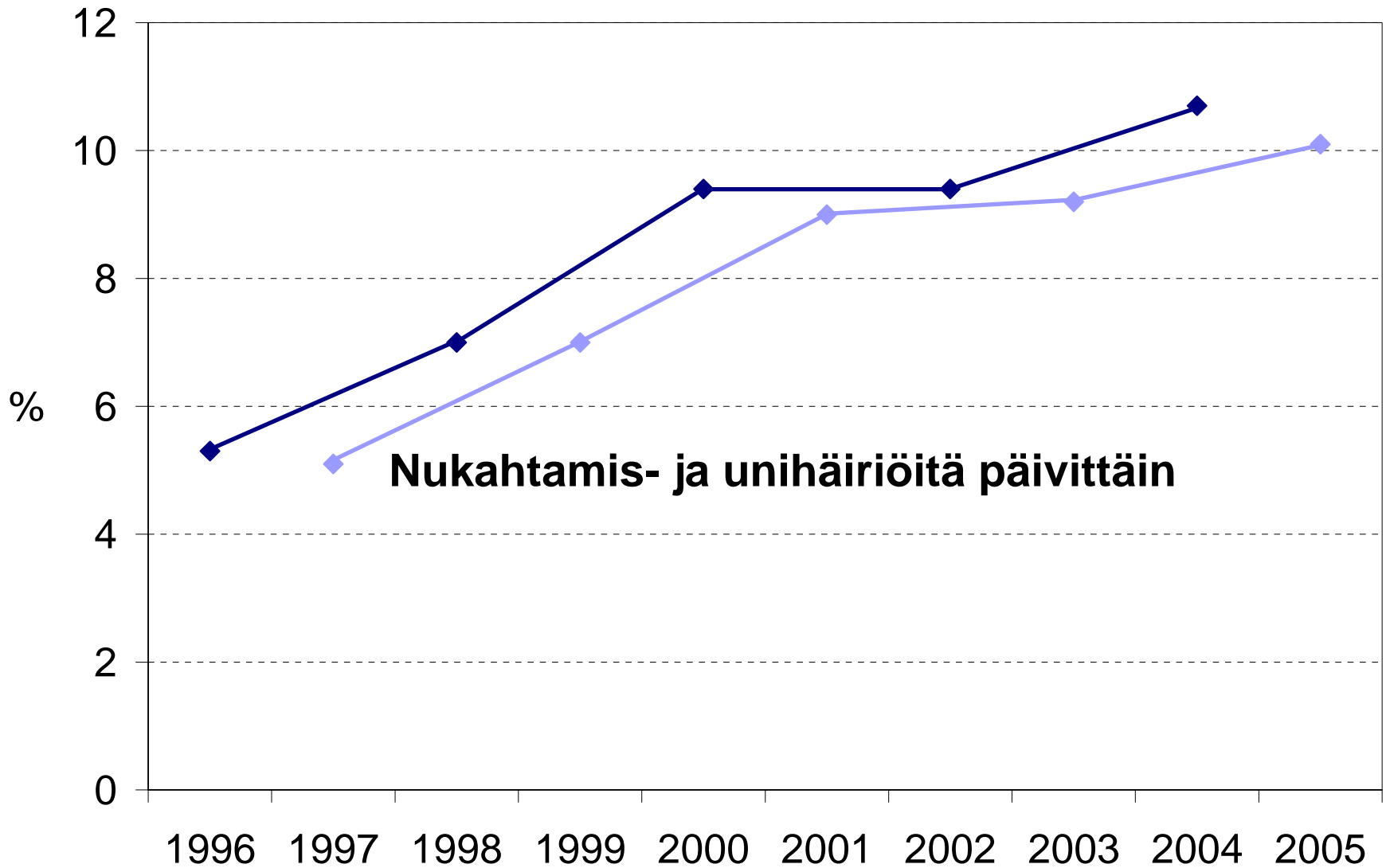

Kiusattuna viikoittain tai useammin

Stakes/Kouluterveyskysely

Peruskoulun 8. ja 9. luokka

Miten nuorten hyvinvointi/pahoinvointi kehittyy?

Kouluterveyskysely:

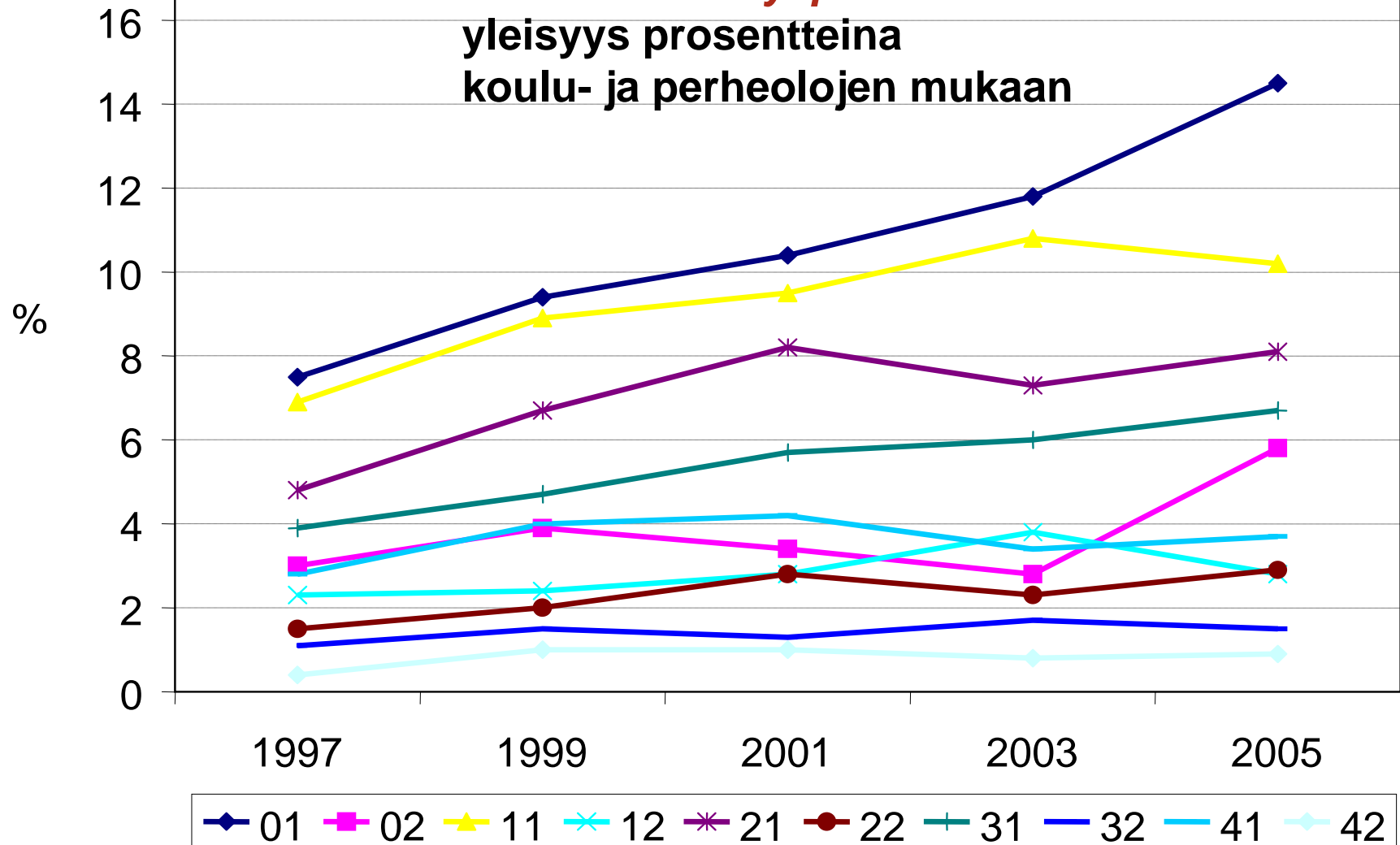
**Terveysoire/ongelma -kysymyksistä
muodostettu pahoinvointimittari**

- noin 4 % raportoi näitä terveyspulmia

**Jaettu perheolojen koulukokemusten
mukaan 10 osaryhmään**

**"*Terveyspahoinvoinnin*" yleisyys näissä
ositteissa 1997-2005**

Vaikean "terveyspahoinnin" yleisyys prosentteina koulu- ja perheolojen mukaan

Huono

Hyvä

Koulu- ja perheolojen viidennekset yhdessä

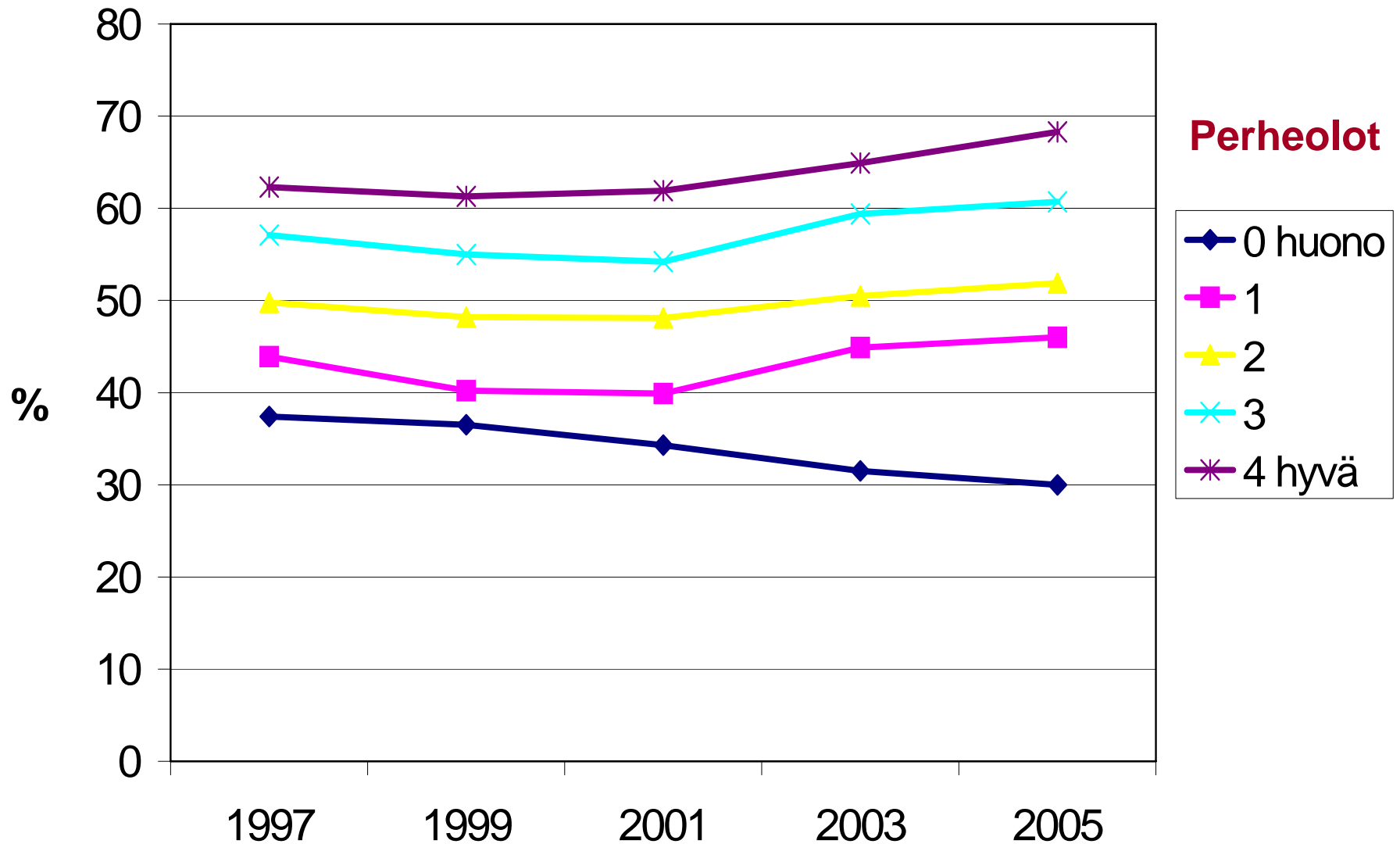
Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

Kouluhyvinvointi 1997 - 2005

**Aineisto jaettu vuosittain
perheolojen mukaan viiteen
ryhmään**

- hyvät vs. huonot
- kuvataan kouluhyvinvoinnin kehitystä näissä ositteissa

Kouluhyvinvointi (3-4 = hyvä)

"Hyvin menee... vai meneekö sittenkään?"

- **Jatkuuko menestystarina?**
- **Viime vuosisadan työ kantaa muutaman vuoden**
 - **Vanhan sukupolven tekijät jatkavat työtään**
 - **Totuus tulee vastaan uuden sukupolven myötä**
 - **Taivaalla on mustia pilviä...**

Lähitulevaisuuden kysymykset olisi asetettava toisesta suunnasta:

Varttuvatko syntyneet lapset ”hyviksi ja hyödyllisiksi” aikuisiksi?

- Vanhempien ja koulun yhteinen tehtävä:
Työvoiman uusintaminen!

- Työmarkkinoilla pitäisi tulla yli 55 000 uutta hyvinvoivaa työntekijää vuosittain

Ydinkysymys:

- **Paljonko menetämme vuosittain alisuoriutujina?**

Mitä alisuoriutuminen merkitsee?

Jokainen prosenttiyksikön osuuden menetys tarkoittaa, että työmarkkinoilta jää pois vuosittain osin tai kokonaan

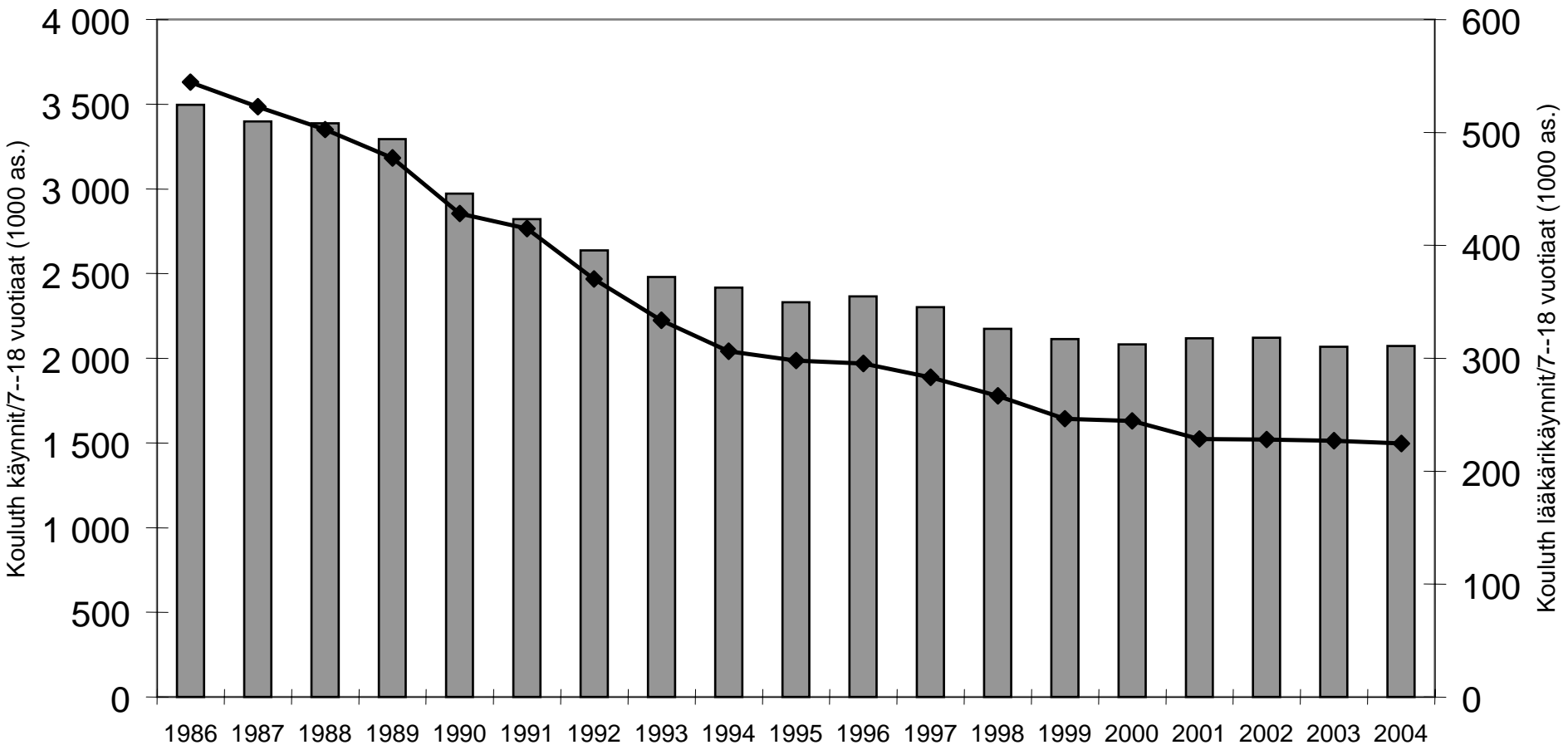
- vuoteen 2014 mennessä
noin 5 000 uutta tekijää
- ja vuoteen 2024 mennessä
noin 11 000 uutta tekijää

Miten olemme tähän haasteeseen vastanneet?

Seuraavaksi muutamia tietoja palvelujärjestelmästä

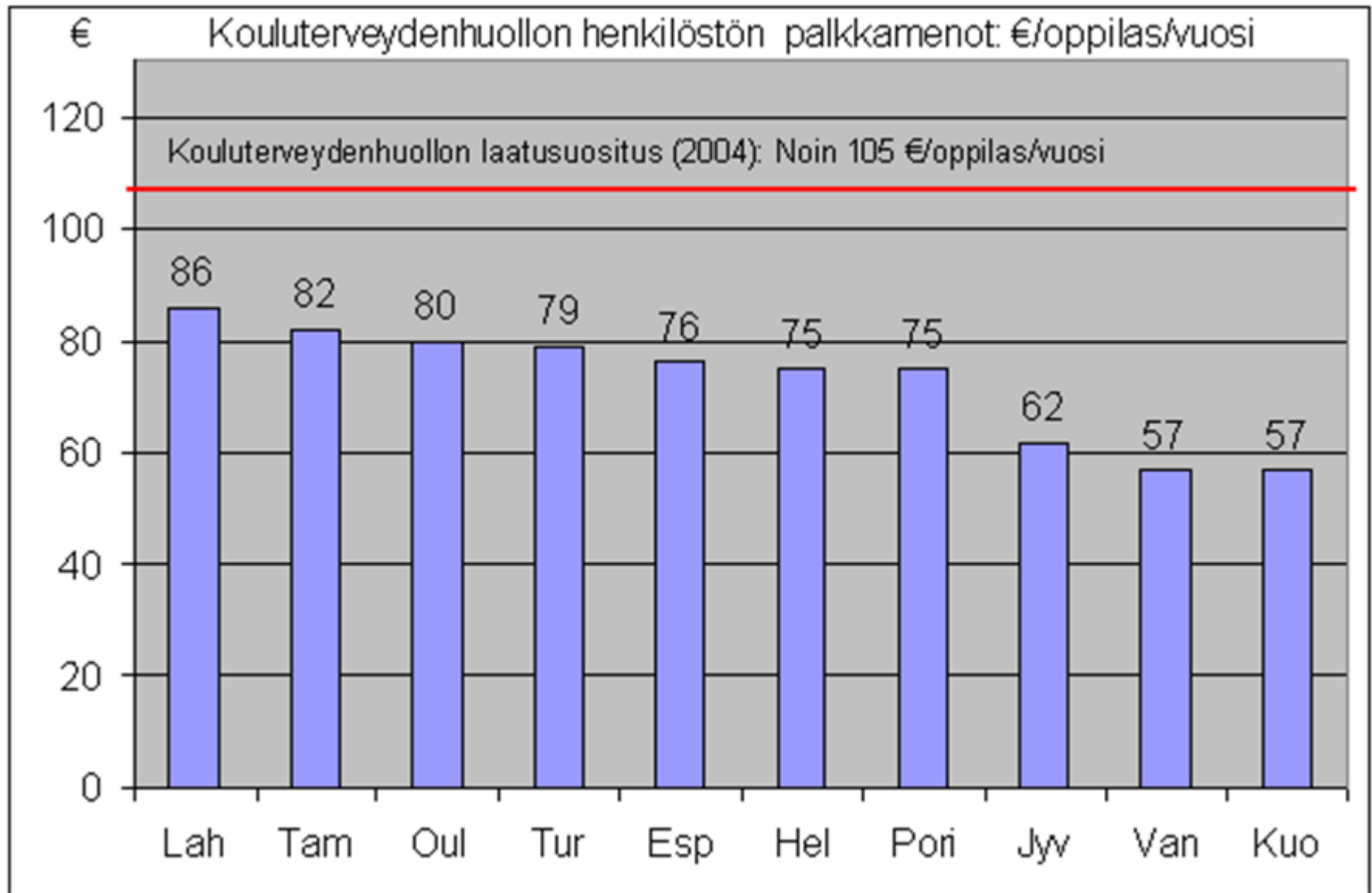
- Lasten ja nuorten peruspalvelujen kehitystä kokonaisuutena ei ole kuvattu
- vain satunnaista aikasarjatietoa

Kouluterveydenhuollon käynnit vuosina 1986-2004

Kouluth käynnit/ 7-18 -vuotiaat (1000 as.) * – Skolhälsovårdsbesök / 7–18-åringar (1 000 inv.) *

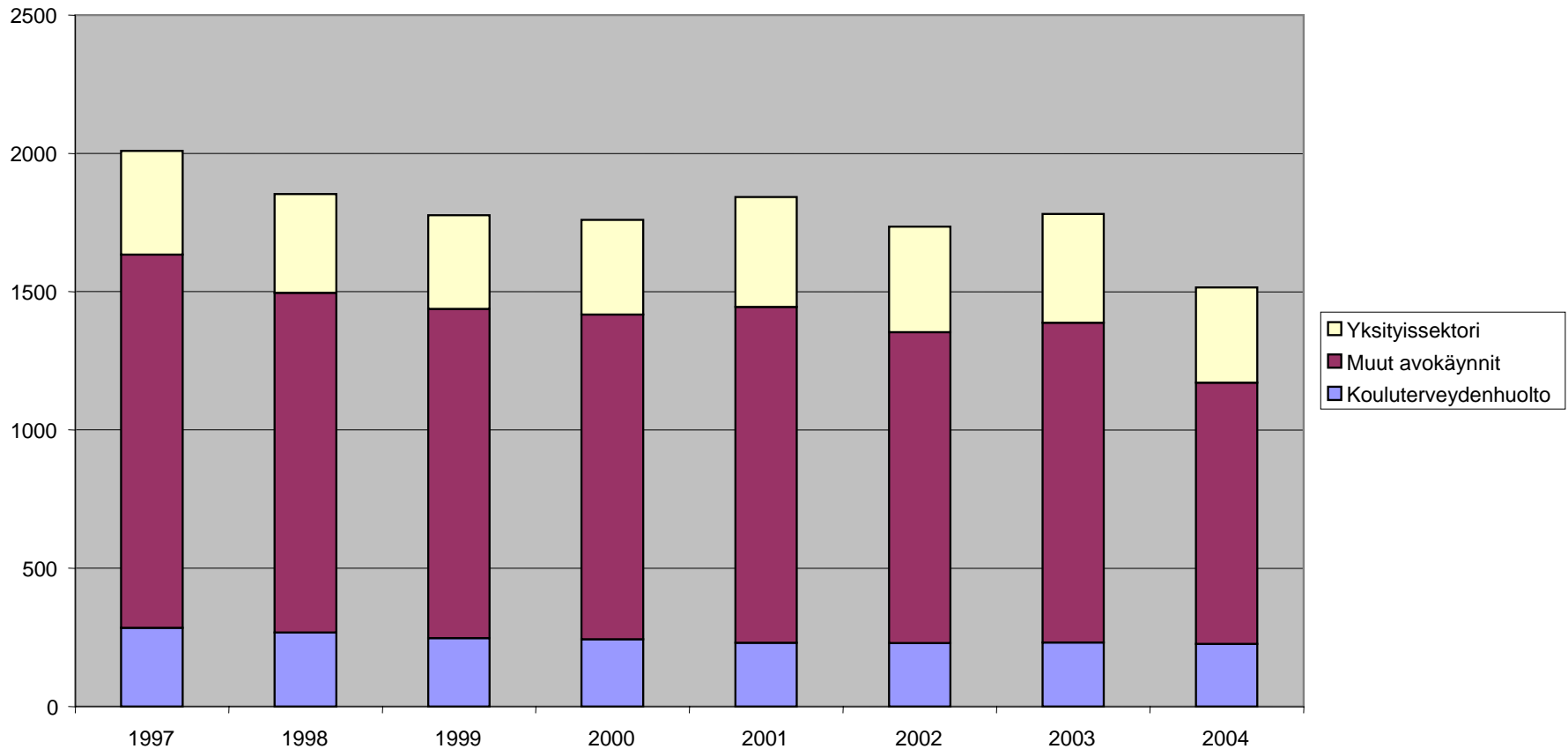
 Kouluth lääkärikäynnit/ 7-18 -vuotiaat (1000 as.) * – Skolhälsovårdsbesök / 7–18-åringar (1 000 inv.) *

Keskimääräiset 7–14-vuotiaiden lääkärikäynnit/1000 lasta/vuosi, 1997–2004

Terveyskeskusten avoterveydenhuolto (kouluterveydenhuolto/muut avokäynnit) ja sairausvakuutuskorvausta saaneet käynnit (yksityissektori)

KOKO MAA

1980-luvulla yhteiskuntailmasto muuttui

- **Hyvinvoinnin rakentamisesta palvelujen tuottavuuteen**
 - Väestöpoliittinen intressi kaventui retoriikaksi
 - Lasten ja lapsiperheiden peruspalvelut alkoivat rapautua
- **Taloulosaaminen kaventui kamreeritaloudeksi**
 - Valtio ja kunnat siirtyivät kehysbudjetointiin
 - Ulkoiset paineet ohjasivat kehitystä
 - Tulevaisuuteen investoinnin sijasta jarrutuspolitiikkaa
- **Muutos alkoi ennen lamaa, lama vauhditti**

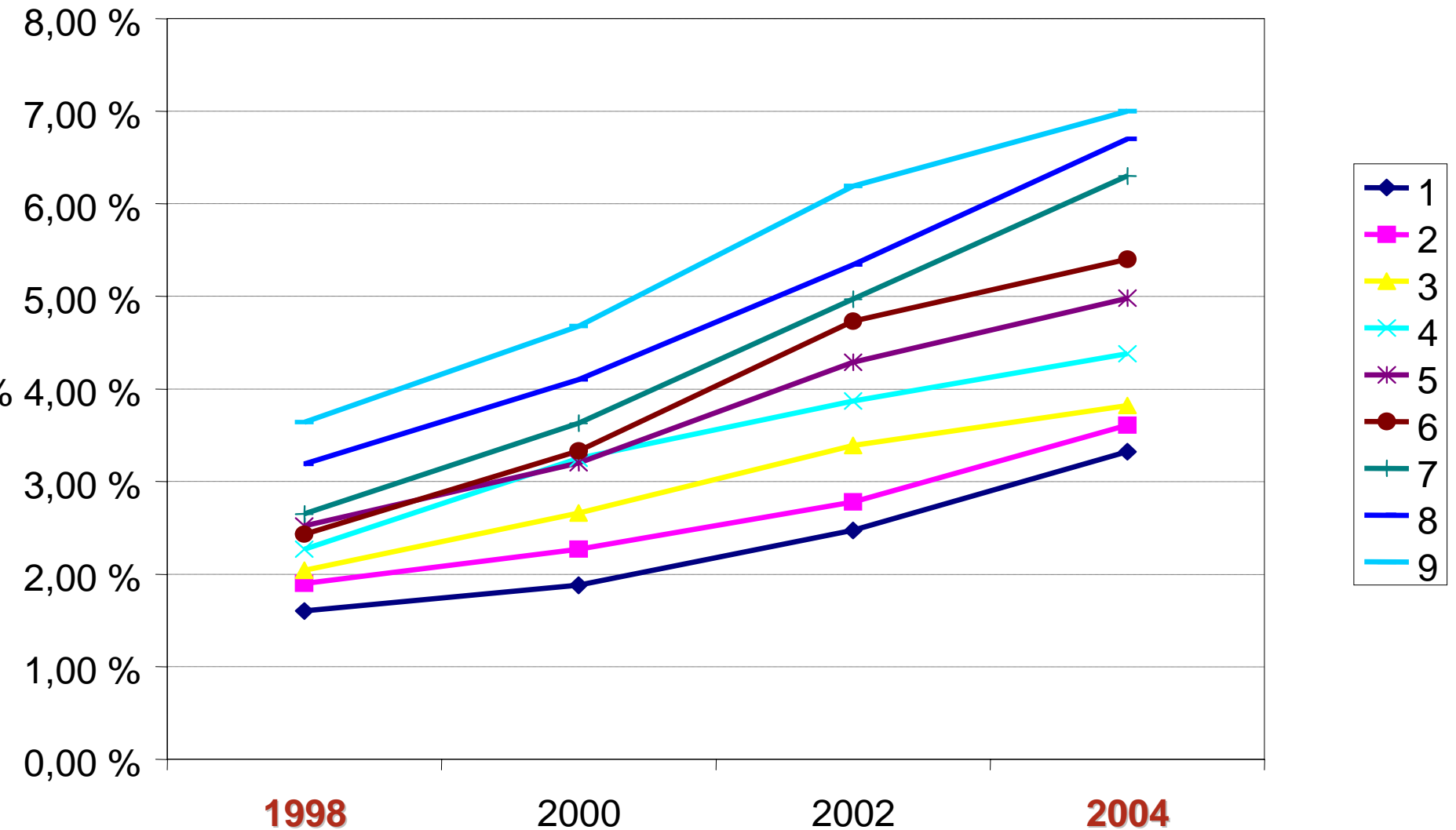
Mitä tästä seurasi?

● **Yhteisösuuntautuneiden peruspalvelujen rapautuessa häiriöpalvelut alkoivat nopeasti laajentua**

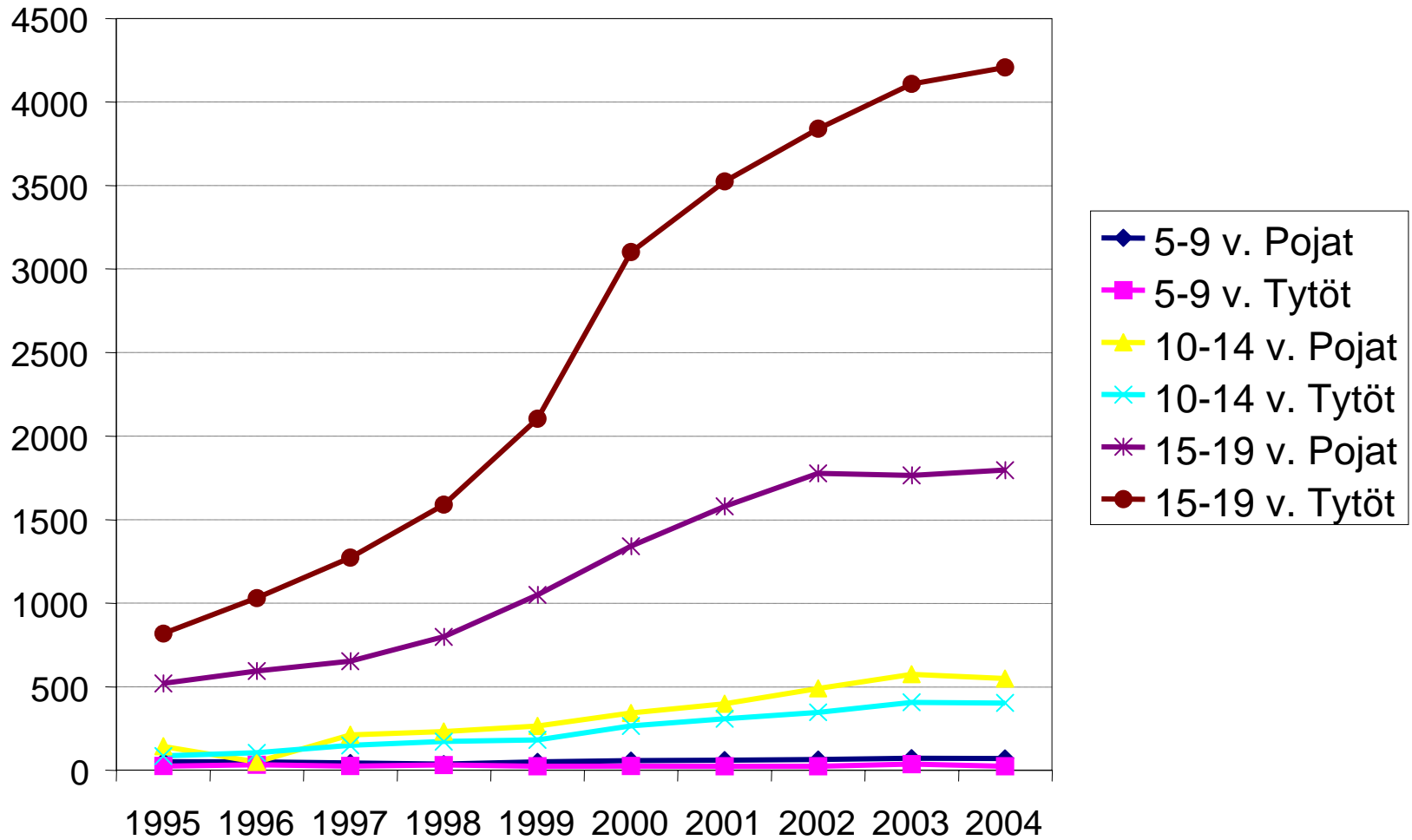
● **esimerkkeinä:**

- erityisopetus
- lasten- ja nuorten psykiatria
- lastensuojelu

Erityisopetuksessa olleiden osuudet luokka-asteittain

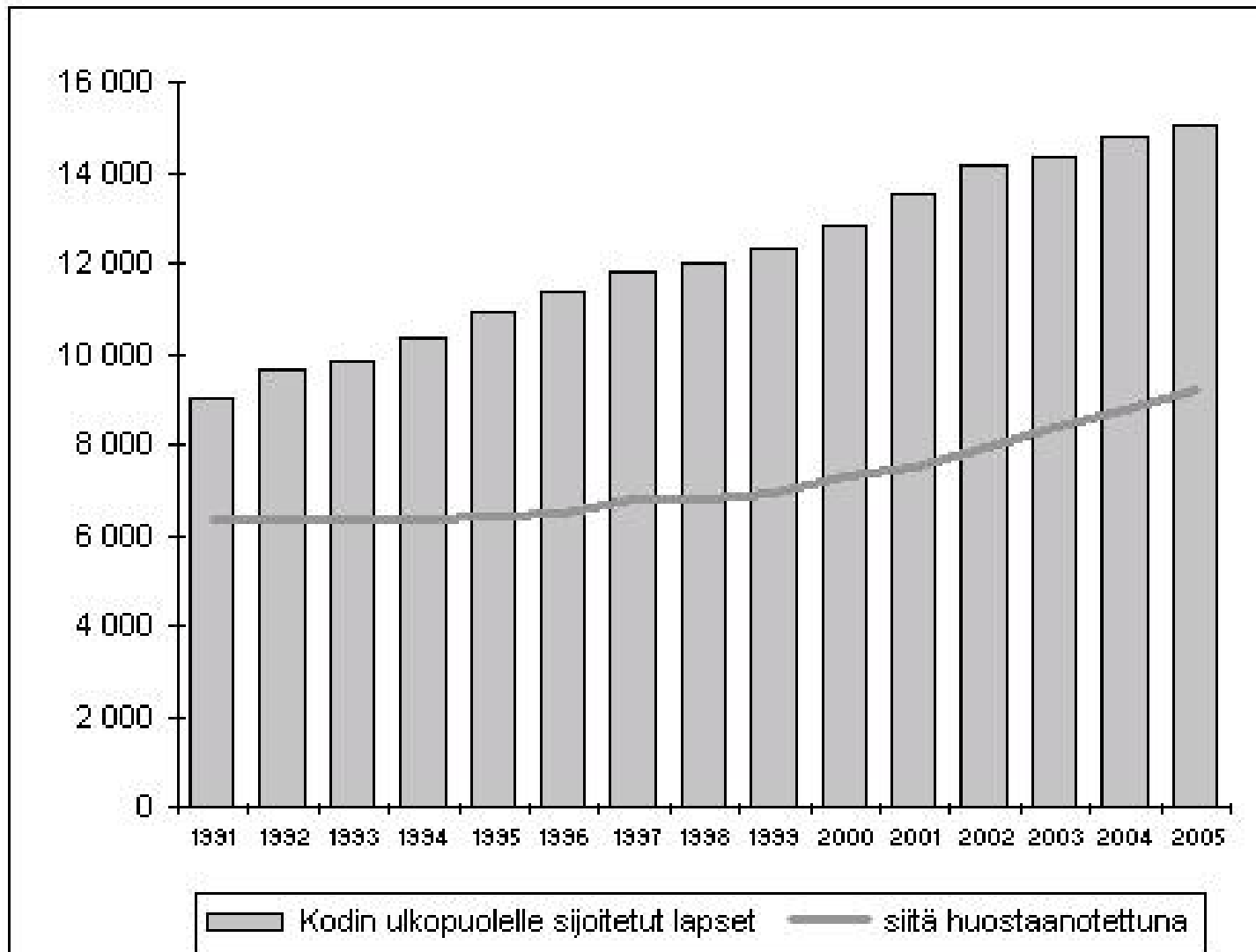
Mielenterveyden hoitoon lääkkeitä korvausta saaneet ikäryhmittäin : Depressiolääkkeet (N06C)

Lasten ja nuorten mielenterveyshuolto

	1995/96	2005
Avohoitokäyntejä		
- lastenpsykiatria	56 000	114 000
- nuorisopsykiatria	59 000	128 000
Sairaalahoido		
- hoitopäiviä (0-17)	159 000	210 000

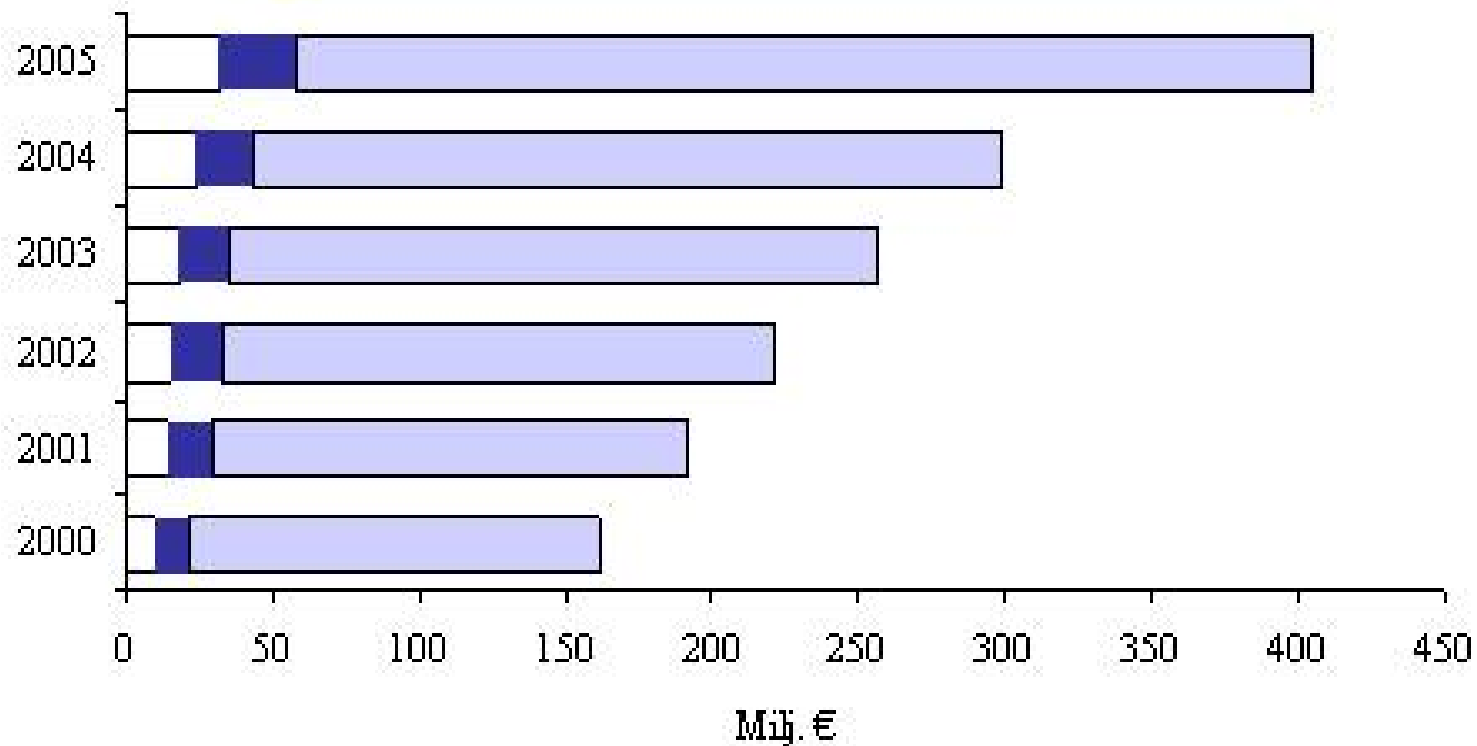
Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret

Suomi on 1990-luvun alusta alkaen investoinut rajusti lasten häiriöpalveluihin

- **Menokehitystä ei ole kokonaisuutena tutkittu**
- **Koko maasta**
 - vain joiltakin osa-alueilta tilastotietoja
 - parhaiten lastensuojelun suurten kustannusten tasausjärjestelmästä
 - alustavia arvioita kouluterveydenhuollosta
- **Muutamassa kunnassa analysoitu lapsiperhe-toimintojen/ palvelujen menokehitystä**

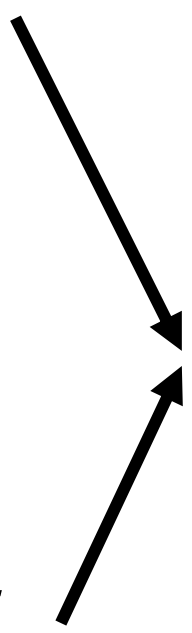
Lastensuojelun suuret kustannukset 2000-2005 (25 000 €+ /lapsi)

□ Avoktuolliset tukipalvelut ■ Toimeksiantosuhteinen perhehoito □ Laitoshoito

Lastensuojelun suuret kustannukset 2000-2005 (milj. €)

Vuosikulut yli 25 000 € (4300 -> 5400 lasta)

2000	162		
..			
2002	221	+59	
..			
2004	298	+77	
2005	405	+107	
			Kasvu yhteensä + 237 milj.€

Mitä tarkoittaa 237 milj.€?

Luokanopettajan, sosiaalityöntekijän tai terveydenhoitajan menot vuodessa

● noin 45 000 €

● 237 milj.€ / 45 000€ =

● **olisi voitu palkata kuntiin yhteensä noin 5300 uutta opettajaa, sosiaalityöntekijää tai terveydenhoitajaa**

Mitä pitäisi tehdä?

Haasteeksi **hyvinvointioppiminen**

Palvelut tukemaan **kehitysyhteisöjä**

Hyvinvointioppiminen

Hyvinvointia opitaan samalla tavalla kuin lukemista ja laskemista

- myös pahoinvointia "opitaan"!

Oppiminen on yksilöllistä ja yhteisöllistä

- lapsi oppii, vanhemmat oppivat, perhe oppii yhdessä

Hyvinvointioppimisen keskeisiä teemoja

- **Puhuminen/vuorovaikutus**
- **Liikkuminen**
- **Arjen rytmit, lepo, ruokailu, yms.**
- **Elimistön ja mielen viestit ja niiden tulkinta**
- **Itsehoito**
- **Kriittiset vaiheet varhaislapsuudessa, jatkuu koko elämän**

Neuvolassa ja varhaiskasvatuksessa päätehtävänä

- **tukea lapsiperheiden ja lasten hyvinvointioppimista!**
- **Siirryttäessä perusopetukseen hyvinvointioppimisen osuus vähenee**
 - mutta ei lopu kokonaan
- **Esi- ja alkuopetuksessa hyvinvointioppiminen edelleen keskeisiä haasteita**

Palvelut ja kehitysympäristöt

Palvelut perustuvat **asiakkuuteen**

- useimmiten häiriö/ongelmalähtöisiä
- olennaista häiriö/ongelma-asiantuntijuus
- varhainen puuttuminen -> asiakkuus

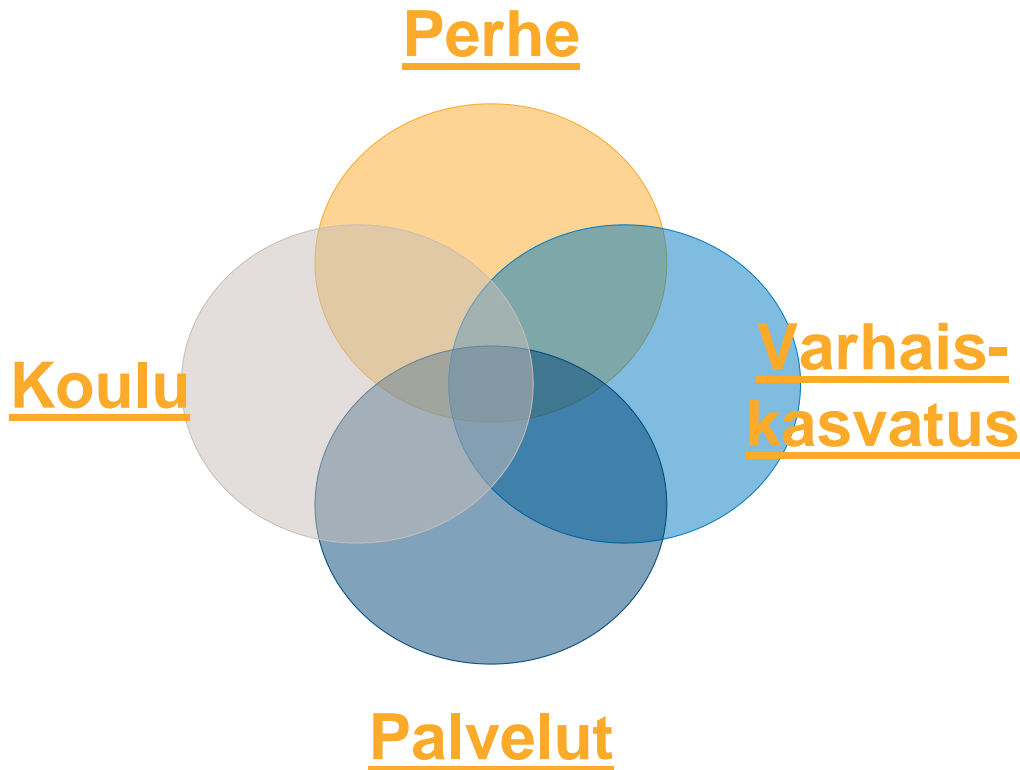
Kehitysympäristöt

- rakentuvat **osallisuudesta**
- olennaista yhteisön tunteminen
- yhteisön vahvistaminen ilman asiakkuuksia

Lapsen kehitysympäristöt

1. **perhe**
2. **varhaiskasvatus**
3. **koulu**
4. **harrastukset**
5. **media ja**
6. **katu**

Palvelut vahvistamaan kehitysympäristöjä

**Palvelujen
ensisijainen
tehtävä tukea
kehitysympäristöjä
Tavoitteeksi
häiriöpalvelujen
kysynnän ->
asiakkuuksien
vähentäminen**

Lasten hyvinvointi rakentuu aikuisten kautta

Lapsi on kehitysympäristöjensä "kuumemittari"

- Ilmaisee kehitysympäristöjen hyvin- ja pahoinvointia

Lapsia autetaan parhaiten kehitysympäristöjä tukemalla ja vahvistamalla

**Lasten auttamiseksi
aikuisten tulee muuttua**

Yhteenvetoa

Käytettävissä olevien tietojen perusteella ja koko lapsi- ja nuoriväestön näkökulmasta

- **satojen miljoonien lisäinvestoinnit häiriöpalveluihin**
- **ovat vaikuttaneet varsin vähän hyvinvointikehitykseen!**

Huomattava, että

- **yksilötason hyvinvointihyötyjen suhteesta investointeihin ei ole tietoa**
- **kehitys olisi voinut olla kielteisempää ilman näitä investointeja**

Kamreeritaloudesta aitoon talousosaamiseen:

- Kehitysympäristöjen tukeminen yhteisösuuntautuneilla peruspalveluilla
 - Tavoitteeksi asiakkuuksien vähentäminen
- Häiriöpalveluista tulee edelleen huolehtia
- Noin 5-10 vuoden lisäinvestointi lapsiperheiden hyvinvointipalveluihin
 - Koko maassa noin 200-300 milj. € vuosittain
 - Tulokset alkavat näkyä 3-5 vuoden kuluessa
 - Raskaiden häiriöpalvelujen tarve vähenee 5-8 vuoden kuluessa
- **Investoinnit tuottavat hyvinvointia ja alentavat häiriöpalvelumenoja**

Kiitoksia mielenkiinnosta!

Esitys löytyy mm. Stakesin kotisivuilta

- kehittämisen alueet
- terveyden edistämisen vertaistietojärjestelmä (TedBM-hanke)
- esitelmät